

О.В. Топоркова, канд. екон. наук

Т.О. Євлаш, асп.

РОЗРАХУНКИ З РІЗНИМИ ДЕБІТОРАМИ В ОБЛІКОВОМУ АСПЕКТІ

Розглянуто порядок відображення в обліку розрахунків з різними дебіторами та подано рекомендації стосовно його удосконалення.

Рассмотрен порядок отображения в учете расчетов с разными дебиторами и предложены рекомендации по его усовершенствованию.

Considered the procedure of recording payments to various debtors and given recommendations for its improvement.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Дебіторська заборгованість за розрахунками займає вагоме місце у складі поточної дебіторської заборгованості як на підприємствах оптової торгівлі, виробничо-торговельних підприємствах, посередництва в оптовій торгівлі (15,6%), так і на роздрібних підприємствах (25,2%) в Харківській області у 2010 році. Для виробничо-торговельних підприємств існує певна специфіка застосування рахунків розрахунків з різними дебіторами, що потребує детального розгляду, виокремлення проблемних ділянок та надання пропозицій по удосконаленню, що свідчить про актуальність обраної теми дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням облікового аспекту розрахунків з різними дебіторами займається низка провідних науковців, таких як: Ф. Ф. Бутинець, В. М. Костюченко, С. Ф. Голов, І. Ю. Кравченко, Г. А. Ямборко, Л. Сук [1; 2], І. Власова, Д. Л. Кузьмін [3] та ін. Варто відзначити точку зору І. Власової, яка подає альтернативну модель плану рахунків бухгалтерського обліку щодо відображення розрахункових операцій та пропонує змінити Клас 6 на «Поточні (короткострокові) розрахунки», до яких відносити розрахунки з різними дебіторами на синтетичному рахунку 68 «Розрахунки за іншими операціями». Також науковець пропонує об'єднати рахунки 377 «Розрахунки з різними дебіторами» та 685 «Розрахунки з іншими кредиторами» в один субрахунок 688 «Розрахунки з іншими контрагентами» [4]. Разом із тим, розробки вищезазначених науковців не вирішують всі проблемні питання обліку розрахунків з різними дебіторами.

Мета та завдання статті. Метою статті є розгляд порядку відображення в обліку розрахунків з різними дебіторами на виробничо-торговельних підприємствах та надання пропозицій для його удосконалення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для обліку різних видів дебіторської заборгованості призначений рахунок 37 “Розрахунки з різними дебіторами” (рис. 1).

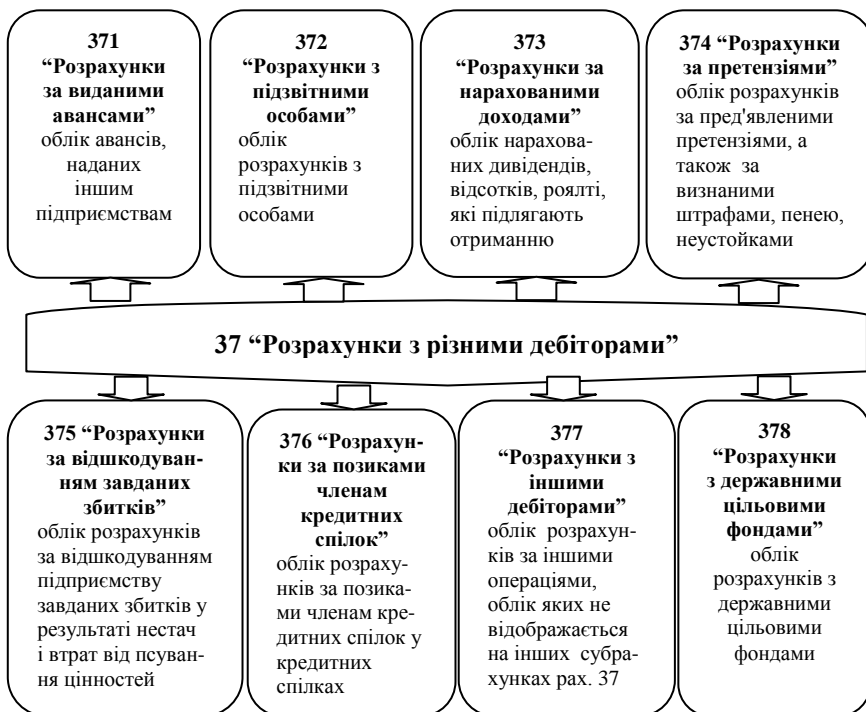

Рисунок 1 – Складові рахунка 37 “Розрахунки з різними дебіторами”

Порядок відображення господарських операцій на виробничо-торговельних підприємствах на зазначених субрахунках підлягає розгляду, оскільки має свої особливості.

Дебіторська заборгованість виникає по авансах виданих як у грошовій формі, так і у формі товарного кредиту (матеріальна форма). У випадку надання суб’єктами господарювання авансів під поставку товарно-матеріальних цінностей, виконання робіт, надання послуг, у

бухгалтерському обліку використовується субрахунок 371 «Розрахунки за виданими авансами» (рис. 2).

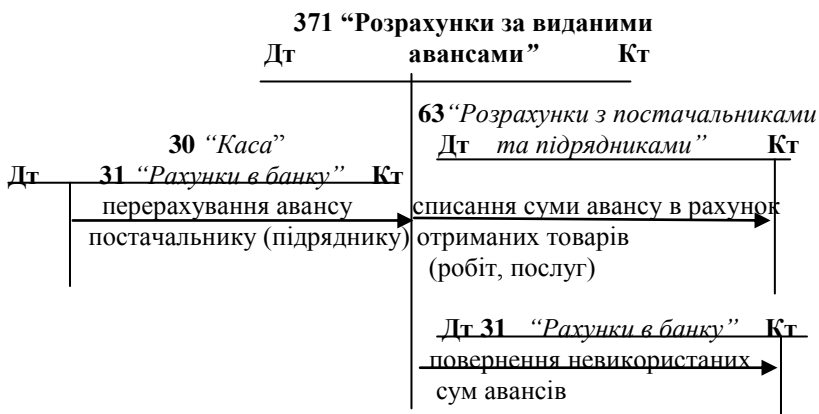

Рисунок 2 – Відображення господарських операцій на субрахунок 371 «Розрахунки за виданими авансами»

На виробничо-торговельних підприємствах у випадку отримання тари необхідною умовою є надання під неї застави. Тара є одним із видів матеріальних цінностей, яка забезпечує збереження та є невід’ємним елементом організації їх транспортування. Виробничо-торговельні підприємства зобов’язані враховувати всю тару вітчизняного та імпортного виробництва, що надходить із товарами незалежно від оплати її вартості постачальнику товарів. Тара, що знаходиться у постійному користуванні підприємства, незалежно від строку служби, належить до інвентарної тари.

Вважаємо доцільним для виробничо-торговельних підприємств вести облік сум застави під тару та розрахунків з підзвітними особами у розрізі наступних аналітичних рахунків: 371.1 «Розрахунки за виданими авансами – «застава під тару»; 372.1 «Розрахунки з підзвітними особами з прийнятої тари».

З урахуванням вищезазначеного, кореспонденція рахунків по господарських операціях на виробничо-торговельних підприємствах матиме наступний вигляд:

1. Перерахування суми застави під тару з поточного рахунка:

Дт рах. 371.1 «Розрахунки за виданими авансами – «застава під тару».

Кт рах. 31 «Рахунки в банку».

2. Повернення суми застави на поточний рахунок:

Дт рах. 31 «Рахунки в банку».

Кт рах. 371.1 «Розрахунки за виданими авансами – «застава під тару».

3. Для забезпечення роботи з прийому скляної тари у населення матеріально-відповідальній особі видається під звіт сума грошових коштів, що в обліку відображається записом:

Дт рах. 372.1 «Розрахунки з підзвітними особами з прийнятої тари».

Кт рах. 301 «Каса в національній валюті».

4. Прийнята тара оформляється відповідним актом. Оприбуткування вартості тари викупленої у населення через підзвітних осіб відображається записом:

Дт рах. 284 «Тара під товарами».

Кт рах. 372.1 «Розрахунки з підзвітними особами з прийнятої тари».

Переважна більшість розрахунків з підзвітними особами на підприємствах здійснюється щодо коштів, виданих на службові відрядження та господарські потреби. Проте, на виробничо-торговельних підприємствах субрахунку 372 «Розрахунки з підзвітними особами» притаманна специфіка застосування (операції з прийому тари у населення через підзвітних осіб), яка, в свою чергу, не суперечить Плану рахунків та розширює сферу його використання.

Дебіторська заборгованість за нарахованими підприємству доходами ведеться на субрахунку 373 «Розрахунки за нарахованими доходами», на якому обліковуються нараховані дивіденди, відсотки за товарний кредит (розстрочку), орендна плата, роялті та інші пасивні доходи, що підлягають отриманню підприємством від спільної діяльності, володіння корпоративними правами в порядку участі в капіталі асоційованих і неасоційованих підприємств, а також від операцій, пов'язаних з передачею активів підприємства в користування іншим особам на підставі договорів фінансової оренди, кредитних договорів. До відсотків належать платежі за придбання населенням товарів у кредит; використання коштів, залучених на депозит; акції, облігації, ощадні сертифікати, придбані підприємством; використання майна зданого в оренду; використання грошових коштів або товарів, робіт, послуг отриманих на умовах комерційного кредиту.

Вважаємо, що необхідно доповнити роз'яснення щодо застосування субрахунку 373 «Розрахунки за нарахованими доходами» в Інструкції про застосування Плану рахунків та викласти у наступній редакції: «ведеться облік нарахованих дивідендів, відсотків, роялті, орендної плати тощо, які підлягають отриманню».

У процесі фінансово-господарської діяльності виникають ситуації, коли необхідно обліковувати розрахунки, що мають претензійний характер. Претензії виникають в результаті недостачі

матеріалів, невідповідність цін і тарифів умовам договору (найчастіше – це завищення цін), допущених арифметичних помилок, невідповідності одержаних товарів стандартам (виявлення дефекту поставлених товарів), за нестачу вантажу, допущені простої у роботі та ін. Також, на даному субрахунку знаходять своє відображення помилково списані чи зараховані суми на рахунках у обслуговуючому банку. Проте, варто зазначити, що даний вид дебіторської заборгованості відображається в обліку лише у випадку визнання претензії особами, щодо яких вона пред'явлена або за рішенням суду.

На нашу думку, характеристика субрахунка 374 «Розрахунки за претензіями» повинна бути викладена у наступній редакції: «ведеться облік розрахунків за претензіями, які пред'явлені постачальникам, підрядникам, покупцям, замовникам, транспортним та іншим організаціям, а також за пред'явленими їм та визнаними штрафами, пенею, неустойками». Вважаємо, що відсутність покупців та замовників у загальному переліку є суттєвим недоліком, адже велика кількість претензій пред'являється саме до даної категорії контрагентів.

Пропонуємо, проводити аналітичний облік окремо за визнаними та невизнаними претензіями на рахунках 374.1 «Розрахунки за визнаними претензіями» та 374.2 «Розрахунки за невизнаними претензіями». Вважаємо, що даний розподіл потрібен у зв'язку з тим, що за претензіями, які не визнані у добровільному порядку, розгляд справ у суді здійснюється протягом значних термінів.

Досить поширеним явищем, яке виникає в процесі фінансово-господарської діяльності торговельного підприємства, є завдання йому матеріальних збитків через недостачі, втрати і розкрадання грошових та товарно-матеріальних цінностей. Збиток, понесений підприємством – це виражена в грошовій формі шкода, завдана протиправними діями особи – робітника чи службовця підприємства. Економічна сутність відшкодування збитків полягає не в тому, що винна особа компенсує підприємству облікову вартість, наприклад, викраденого активу, а в тому, що вона покриває витрати на його повне відновлення. Проте, у випадку виникнення різниці між сумою відшкодування та обліковою вартістю об'єкта, вона перераховується до бюджету, що, на нашу думку, є не цілком правомірним, адже її можна віднести до інших доходів від операційної діяльності підприємства.

Облік розрахунків за відшкодуванням завданих збитків, за умови виявлення винної особи, здійснюється на субрахунку 375 «Розрахунки за відшкодуванням завданих збитків», особливості відображення яких в обліку на виробничо-торговельних підприємствах розглянуто на рисунку 3. Варто зазначити, що віднесення на винну

особу суми втраченої торгової надбавки, допускається лише у випадку обумовлення даної ситуації у договорі про матеріальну відповідальність.

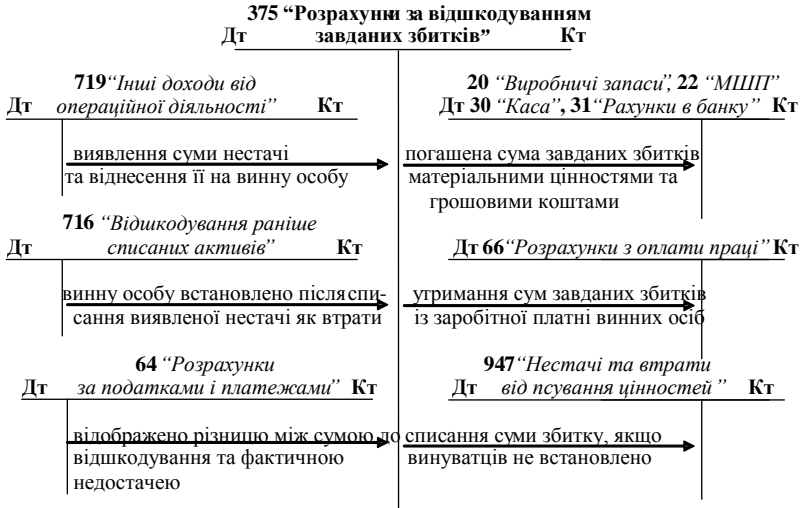

Рисунок 3 – Кореспонденція субрахунку 375 “Розрахунки за відшкодуванням завданих збитків”

Субрахунок 376 “Розрахунки за позиками членам кредитних спілок” не використовується виробничо-торговельними підприємствами, так як на ньому ведеться облік розрахунків за позиками членам кредитних спілок у кредитних спілках.

Для обліку розрахунків за іншими операціями призначено субрахунок 377 “Розрахунки з іншими дебіторами”, на якому ведуть облік розрахунків: за продані в кредит товари; з нарахування та сплати орендної плати; за позиками працівникам, виданими на індивідуальні потреби; за форменій одяг; за акціями трудового колективу, доходами; за внесками у пайовий фонд членів організації орендарів; за внесками учасників до статутного фонду; з продажу товарів працівникам за рахунок позики банку; з видачі та погашення позик банку працівникам на індивідуальні потреби (будівництво житла, дачних господарств, побутову техніку та ін.); з приводу приватизації майна; з використання компенсаційних сертифікатів; з організаціями та особами за виконавчими документами; з квартиронаймачами, батьками за утримання дітей у дитячих садках, за прийняті від населення

продукцію та тварин; за некомерційними операціями (з навчальними закладами, науково-дослідними інститутами, залізничними та водними транспортними організаціями); за облігаціями державної позики та ін.

Виходячи з вищезазначеного, вважаємо за необхідне здійснити групування розрахунків з іншими дебіторами з відповідним розподілом їх на групи, які можуть застосовуватися підприємствами при веденні аналітичного обліку з використанням рахунків четвертого порядку (рис. 4).

Рисунок 4 – Групування розрахунків з іншими дебіторами для ведення аналітичного обліку

Як відомо, Інструкція із застосування Плану рахунків спрямована на забезпечення єдності відображення однорідних за змістом господарських операцій на відповідних синтетичних рахунках і субрахунках, а за обліковим змістом субрахунок 363 «Розрахунки з учасниками ПФГ» частково дублює рахунок 377 «Розрахунки з різними дебіторами», так як на останньому ведуться розрахунки за

операціями, пов'язаними із здійсненням спільної діяльності (без створення юридичної особи). Як відомо, ПФГ здійснюють свою діяльність без створення юридичної особи.

Тому, на нашу думку, розрахунки з учасниками промислово-фінансових груп (ПФГ) необхідно здійснювати на субрахунку 377, та віднести до операцій, що пов'язані зі здійсненням спільної діяльності підприємств (без створення юридичної особи).

Тобто, спочатку необхідно віднести вид розрахунку до певної групи, а потім здійснювати ведення аналітичного обліку у розрізі індивідуальних дебіторів. При використанні даної схеми підприємство володітиме додатковою інформацією про наявність значних сум дебіторської заборгованості за кожним видом розрахунків.

У діючому Плані рахунків виділено субрахунок 378 «Розрахунки з державними цільовими фондами» ведеться облік розрахунків з державними цільовими фондами (відображення фінансування роботодавців-страховиків), зокрема розрахунків з тимчасової непрацездатності тощо.

Висновки. Отже, в статті було розглянуто низку проблемних питань із відображення в обліку розрахунків з різними дебіторами та подано рекомендації для його удосконалення на виробничо-торговельних підприємствах.

Список літератури

1. Сук, Л. Організація обліку розрахунків з підзвітними особами [Текст] / Л. Сук, П. Сук // Бухгалтерія в сільському господарстві. – 2009. – № 11. – С. 33–40.
2. Сук, Л. Організація обліку розрахункових операцій [Текст] / Л. Сук, П. Сук // Бухгалтерія в сільському господарстві. – 2009. – № 23. – С. 29–44.
3. Кузьмін, Д. Л. Неустойка: проблеми оподаткування та відображення в бухгалтерському обліку [Текст] / Д. Л. Кузьмін // Міжнар. зб. наук. праць. – 2009. – Вип. 1 (13). – С. 210–215.
4. Власова, І. Альтернативна модель плану рахунків бухгалтерського обліку щодо відображення розрахункових операцій [Текст] / І. Власова // Схід. Сер. Економіка. – 2011. – № 4 (11). – С. 15–20.

Отримано 30.10.2011. ХДУХТ, Харків.
© О.В. Топоркова, Т.О. Євлаш, 2011.